

УДК 378.046-021.68

О.В. ПОНОМАРЕНКО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПСИХОЛОГІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

© Пономаренко О.В., 2019

<https://orcid.org/0000-0001-5147-1732>

<http://doi.org/10.34142/2312-2471.2019.62.17>

В статті висвітлено загальні характеристики технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. Розроблена технологія підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти є інноваційною педагогічною технологією, яка спрямована на підготовку компетентних магістрів психології, конкурентоздатних в неформальній освіті, задовольняє потреби суспільства в таких фахівцях, спирається на нові компетентності, а також спроможна вивести систему підготовки майбутніх фахівців психології на якісно новий рівень. Головною метою фази проектування показано розробку індивідуальних траєкторій підготовки майбутніх магістрів психології, а домінуючими методами є: бесіди, опитування, включене та непряме спостереження, тестування. Завданням фази технологізації представлено забезпечення ефективності теоретичної і практичної підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти відповідно до визначених індивідуальних освітніх траєкторій. Показано, що фаза коригування ставить собі за мету уточнення індивідуальних траєкторій підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. В статті презентовано очікувані результати підготовки – ознайомлення магістрантів-психологів з особливостями професійної діяльності в умовах неформальної освіти; випробування кожним майбутнім магістром психології себе у ролі педагога, психолога й підприємця неформальної освіти; розробка ними персонального «стартапу» для виходу на ринок неформальних освітніх послуг, а також його випробування під час проходження польової (психологічної) практики.

Ключові слова: педагогічна технологія, неформальна освіта, психологи, професійна освіта

Ponomarenko O. V. General Overview of Professional Training Future Masters in Psychology for Non-Formal Educational Environment

The article highlights general characteristics of professional training future masters in psychology for non-formal educational environment. The suggested framework for professional training of future masters in psychology for non-formal educational environment is an innovative pedagogical technology, aimed at

preparation of competent masters in psychology, competitive in non-formal education. The framework provides such specialists for the society, it trains new competencies and can improve and upgrade the system of professional training of psychologists. The main purpose of the design phase is to develop individual learning path for future masters in psychology. The main methods are as follows: discussion, survey, naturalistic and participant observation, testing. The main tool at the stage of design is the personality questionnaire. The level of readiness of a future master of psychology for professional activity in non-formal education allows to determine the initial level of readiness of each future master of psychology for professional activity in non-formal education. Based on the obtained results, an individual approach to the preparation of masters of psychology for their professional activity in the conditions of non-formal education was developed. The task of the technological phase is to ensure the effectiveness of theoretical and practical professional training of future masters in psychology in non-formal education taking into account individual learning paths. The corrective phase aims to specify the professional learning paths for masters in psychology in non-formal educational environment. The expected results are the following: future masters in psychology are acquainted with professional activity in non-formal education; they are able to take on the roles of teachers, psychologists and entrepreneurs in non-formal education; they can develop a personal "startup" for entering the market of non-formal educational services, test it in the field (psychological) internship.

Key words: *pedagogical technology, non-formal education, psychologists, professional education*

Постановка проблеми. Ефективна організація процесу підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти неможлива без розробки й імплементації відповідної педагогічної технології, що відтворює прикладний (практичний) аспект реалізації авторської моделі досліджуваного феномену.

Як зазначено в нашій роботі [5, с. 83] під технологію ми будемо розуміти сукупність науково обґрунтованих засобів, способів та алгоритмів, застосування яких гарантує отримання наперед заданого результату, а під педагогічною технологією в контексті нашого дослідження – засіб практичної реалізації авторської моделі підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти, що має певну мету, детермінує організаційно-педагогічні умови і передбачає фази та операції їх впровадження у практику з відповідною діагностикою, корекцією, а також заздалегідь визначеними освітніми результатами [5, с. 83].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На підставі проведеного теоретичного аналізу наукових джерел, зокрема, робіт Т. Гури [1], Н. Дідик [2], І. Дружиніної [3], Л. Мови [4] до структури авторської технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти нами віднесено: концептуальну основу, змістову і процесуальну частини. Автори суттєво просунулися вперед у питаннях

розробки педагогічних технологій формування професійного мислення майбутніх психологів, особливостей забезпечення їхньої особистісної й професійної самореалізації та ідентичності, інших важливих професійно значущих характеристик.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед розробки педагогічних технологій формування професіоналізму майбутніх психологів та їх готовності до професійної діяльності в різних умовах, слід наголосити на перспективності перегляду окремих параметрів професійної освіти психологів в контексті необхідності формування готовності майбутніх фахівців в сфері душевного здоров'я до відповідальної та ефективної конкурентної діяльності в умовах неформальної освіти.

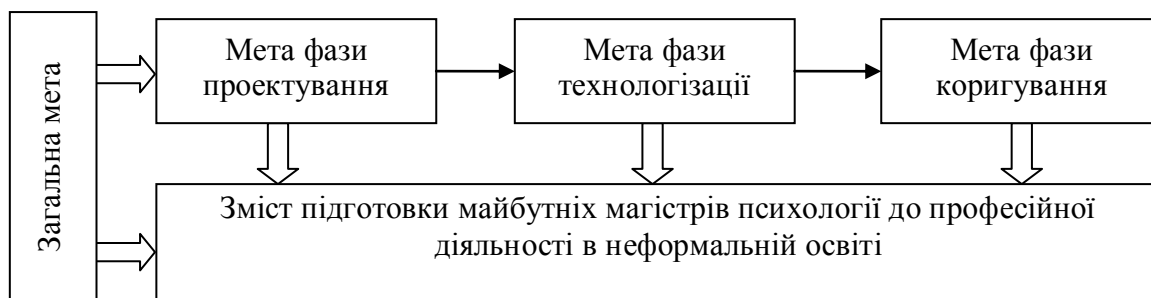
На користь актуальності та своєчасності даного узагальнення виступають потужні демократичні процеси в суспільстві, окремі лібертаріанські ідеї Президента України, Закони України «Про вищу освіту» (2015 р.), «Про освіту» (2017), Концепція нової української школи (2017) тощо. Ці ідеологічні документи демонструють не тільки тенденцію до більш вільного вибору населенням навчальних програм та закладів, де можна отримати загальну, професійну чи вищу освіту, а й популяризацію та визнання неформальної освіти, як важливої ланки в цілому.

Мета статті – висвітлення загальних характеристик технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.

Виклад основного матеріалу. Серед наукових підходів, які стали базисом для побудови авторської технології, слід виділити: особистісний (Р. Вайнола [7], аксіологічний (С. Вітвицька [8] та ін., андрагогічний (Ж. Борщ) [6].

Розглянемо загальні характеристики розроблюваної педагогічної технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти та охарактеризуємо їх змістове наповнення.

Змістова частина розроблюваної технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в неформальній освіті деталізує її загальну мету та мету кожної фази підготовки, а також зміст підготовки (рис. 1).

Рис. 1. Змістова частина технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти

Загальна мета технології – забезпечити ефективну підготовку майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в неформальній освіті.

Визначена мета конкретизується на кожній технологічній фазі її реалізації. Зокрема, метою *фази проектування* є розробка індивідуальних траєкторій підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. Метою *фази технологізації* є забезпечення ефективності теоретичної і практичної підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. Метою *фази коригування* є коригування індивідуальних траєкторій підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.

Зміст підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в неформальній освіті включає: дисципліну «Професійна діяльність магістра психології в умовах неформальної освіти», спецкурси «Емоційний інтелект» та «Психологія лідерства», а також нові теми (модулі) до окремих дисциплін професійної підготовки магістрів психології за спеціальністю «053. Психологія. Рівень освіти – магістр».

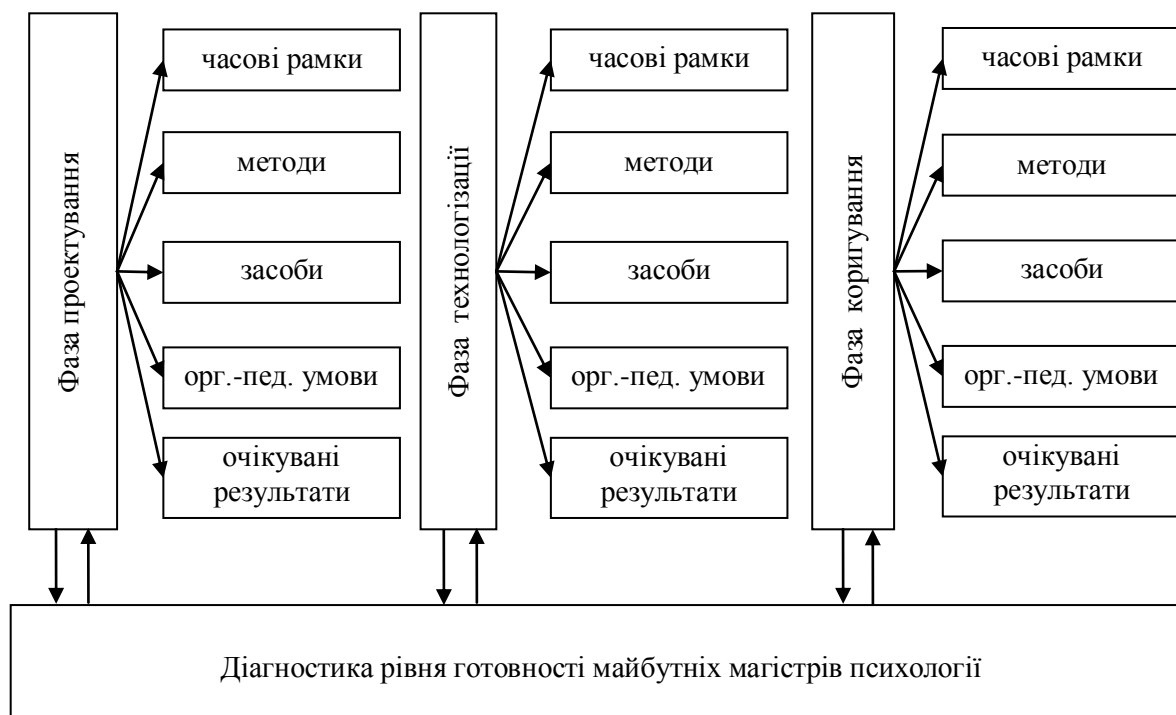
Взаємозв'язок між визначеними складовими змісту підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в неформальній освіті та компонентами готовності, які ними формуються подано у табл. 1.

Таблиця 1.

СКЛАДОВІ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ТА КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ, ЯКІ НИМИ ФОРМУЮТЬСЯ

Складові змісту підготовки	Компонент готовності, які ним формується
Навчальна дисципліна «Професійна діяльність магістра психології в умовах неформальної освіти»	педагогічний, підприємницький та технологічний
Спецкурс «Емоційний інтелект»	емоційний інтелект
Спецкурс «Психологія лідерства»	лідерський
Модуль «Педагогіка неформальної освіти» (дисципліна «Педагогіка та психологія вищої школи»)	педагогічний
Модуль «ІКТ в професійній діяльності психолога» (дисципліна «Методика викладання психології»)	технологічний

Процесуальна частина технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в неформальній освіті висвітлює технологічні особливості організації цього процесу, його основні фази, часові рамки, методи, засоби, сукупність організаційно-педагогічних умов і очікувані результати кожної фази, а також діагностику рівня готовності магістрантів-психологів (рис. 2).

Рис. 2. Процесуальна частина технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти

Розроблена технологія підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти реалізовується у вигляді трьох послідовних фаз: фази проектування, фази технологізації та фази коригування. Охарактеризуємо ці фази послідовно.

Фаза проектування. Метою цієї фази є розробка індивідуальних траєкторій підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. Часові рамки її проведення – перший семестр професійної підготовки майбутніх психологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Для досягнення визначеної мети фази проектування використовувалися такі методи: бесіди, опитування, включене та непряме спостереження, тестування.

Основним засобом на фазі проектування є особистісний тест-опитувальник «Рівень готовності майбутнього магістра психології до професійної діяльності в неформальній освіті», який дозволяє визначити початковий рівень готовності кожного майбутнього магістра психології до професійної діяльності в неформальній освіті. На основі отриманих результатів відбувалася розробка індивідуальної траєкторії підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.

На цій фазі розроблюваної технології основною організаційно-педагогічною умовою, якої необхідно дотримуватися є використання інтерактивних технологій навчання, що забезпечує ефективну суб'єкт-суб'єктну взаємодію між магістрантами та викладачами у ході проектування індивідуальних траєкторій підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.

Очікувані результати фази проектування охоплюють: визначення поведінкових, внутрішньо-рефлексивних, інтелектуальних характеристик, мотивації кожного магістранта-психолога та початкового рівня його готовності до професійної діяльності в умовах неформальної освіти, а також побудова на цій основі індивідуальної траєкторії підготовки до такої професійної діяльності.

Фаза технологізації. Метою цієї фази є забезпечення ефективності теоретичної і практичної підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти відповідно до визначених індивідуальних освітніх траєкторій. Часові рамки її проведення – перший-третій семестр професійної підготовки майбутніх психологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Для досягнення мети фази технологізації використовувалися такі методи: бесіди, опитування, запитання та відповіді, навчальні ситуації, рольова гра та ін.

Основними засобами цієї фази є: дисципліна «Професійна діяльність магістра психології в умовах неформальної освіти», спецкурси «Емоційний інтелект» та «Психологія лідерства» та окремі модулі до дисциплін «Педагогіка та психологія вищої школи» – «Педагогіка неформальної освіти», «Методика викладання психології» – «ІКТ в професійній діяльності психолога».

На фазі технологізації розроблюваної технології необхідно дотримуватися наступних організаційно-педагогічних умов: оновлення змісту професійної підготовки, використання технології змішаного навчання, використання інтерактивних технологій, використання проектної технології та проходження польових (психологічних) практик.

Очікуваними результатами фази технологізації є: ознайомлення магістрантів-психологів з особливостями професійної діяльності в умовах неформальної освіти; випробування кожним майбутнім магістром психології себе у ролі педагога, психолога й підприємця неформальної освіти; розробка ними персонального «стартапу» для виходу на ринок неформальних освітніх послуг, а також його випробування під час проходження польової (психологічної) практики.

Фаза коригування. Метою цієї фази є коригування індивідуальних траєкторій підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. Часові рамки її проведення – третій семестр професійної підготовки майбутніх психологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Для досягнення визначеної мети фази коригування використовувалися такі методи: тестування, запитання та відповіді, навчальні ситуації, рольова гра та ін.

Основним засобом на фазі коригування є особистісний тест-опитувальник «Рівень готовності майбутнього магістра психології до професійної діяльності в неформальній освіті», який дозволяє визначити вихідний рівень готовності кожного майбутнього магістра психології до професійної діяльності в неформальній освіті. На основі отриманих результатів відбувалося коригування індивідуальної траєкторії підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. На цій фазі розроблюваної технології

основними організаційно-педагогічними умовами, яких необхідно дотримуватися є: використання технології змішаного навчання та інтерактивних технологій навчання.

Очікуваними результатами фази є: визначення труднощів, з якими магістранти-психологи зустрілися на етапі реалізації індивідуальної траєкторії підготовки в неформальній освіті та у ході випробування персональних «стартапів»; визначення вихідного рівня готовності кожного майбутнього магістра психології до майбутньої професійної діяльності; коригування індивідуальних траєкторій підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.

Оцінювання рівня готовності майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в неформальній освіті (за її компонентами) відбувалося на фазах проектування та коригування з метою визначення дієвості та ефективності розробленої педагогічної технології. Діагностування проводилось за трьома критеріями готовності майбутнього магістра психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти: когнітивним, операціональним та аксіологічним. При цьому, кожен з них має власне змістове наповнення показників для кожного структурного компоненту досліджуваної готовності та забезпечував диференціацію за трьома рівнями: критичним, достатнім та оптимальним.

Висновки. Розроблена технологія підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти є інноваційною педагогічною технологією, яка спрямована на підготовку компетентних магістрів психології, конкурентоздатних в неформальній освіті, задовольняє потреби суспільства в таких фахівцях, спирається на нові компетентності, а також спроможна вивести систему підготовки майбутніх фахівців психології на якісно новий рівень.

Головною метою фази проектування є розробка індивідуальних траєкторій підготовки майбутніх магістрів психології, а домінуючими методами є: бесіди, опитування, включене та непряме спостереження, тестування. Очікувані результати фази: визначення поведінкових, внутрішньо-рефлексивних та інтелектуальних характеристик, а також мотивації кожного магістранта-психолога; визначення початкового рівня готовності кожного майбутнього магістра психології до майбутньої професійної діяльності. Головна організаційно-педагогічна умова – використання інтерактивних технологій.

Метою фази технологізації є забезпечення ефективності теоретичної і практичної підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти відповідно до визначених індивідуальних освітніх траєкторій. Серед головних методів визначено бесіди, опитування, запитання та відповіді, навчальні ситуації, рольова гра тощо, а серед засобів: дисципліна «Професійна діяльність магістра психології в умовах неформальної освіти», спецкурси «Емоційний інтелект» та «Психологія лідерства» та окремі модулі до дисциплін «Педагогіка та психологія вищої

школи» – «Педагогіка неформальної освіти», «Методика викладання психології» – «ІКТ в професійній діяльності психолога», ІКТ тощо.

Фаза коригування ставить собі за мету уточнення індивідуальних траєкторій підготовки магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. Головна організаційно-педагогічна умова – оновлення змісту професійної підготовки, використання технології змішаного навчання, використання інтерактивних технологій, використання проектної технології та проходження польових (психологічних) практик. Очікувані результати – ознайомлення магістрантів-психологів з особливостями професійної діяльності в умовах неформальної освіти; випробування кожним майбутнім магістром психології себе у ролі педагога, психолога й підприємця неформальної освіти; розробка ними персонального «стартапу» для виходу на ринок неформальних освітніх послуг, а також його випробування під час проходження польової (психологічної) практики.

Перспективи подальших розвідок у напрямі побудови надійної педагогічної технології підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти полягають в масштабній експериментальній перевірці запропонованих у статті теоретичних та методичних інновацій.

Література

1. Гура Т.Є. Психологічні закономірності, механізми та принципи розвитку професійного мислення у майбутніх психологів у процесі фахової підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 25. С. 266–272. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_25_37. (дата звернення: 21.08.2018).

2. Дідик Н.М. Дослідження професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 23. С. 160–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_23_16 (дата звернення: 21.08.2018).

3. Дружиніна І.А. Розвиток професійної ідентичності майбутніх практичних психологів засобами активного соціально-психологічного навчання. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, М. В. Папучі*. Київ-Ніжин: Видавництво НДУ; ДС «Міланік», 2007. Т. 10, Вип. 1. С. 74–76.

4. Мова Л.В. Психологічні особливості забезпечення особистісної самореалізації майбутніх психологів у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. психологічних наук : 19.00.07 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2003. 246 с.

5. Пономаренко О.В. Поняття «педагогічна технологія» в контексті формування готовності майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. *Менеджмент розвитку сучасного*

закладу освіти в умовах інформаційного освітнього простору: всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція. С. 35–42.

6. Борщ Ж. Андрагогічний підхід до підготовки майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 55. С. 58–63.

7. Вайнола Р.Х. Реалізація особистісно орієнтованого підходу в процесі професійно-орієнтованої практики майбутніх соціальних педагогів. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2011. Вип. 15. С. 28–32.

8. Вітвицька С.С. Аксиологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка*. 2015. Вип. 10. С. 63–67.

References

1. Hura, T.Ye. (2014). Psykholohichni zakonomirnosti, mekhanizmy ta pryntsyipy rozvytku profesiinoho myslennia u maibutnikh psykholohiv u protsesi fakhovoi pidhotovky. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia*, 25. 266–272. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_25_37. (data zvernennia: 21.08.2018).

2. Didyk, N.M. (2014). *Doslidzhennia profesiino znachushchykh kharakterystyk osobystisnoi zrilosti maibutnikh psykholohiv. Problemy suchasnoi psykholohii*, 23, 160–170. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_23_16.

3. Druzhynina, I.A. (2007). Rozvytok profesiinoi identychnosti maibutnikh praktychnykh psykholohiv zasobamy aktyvnoho sotsialno-psykholohichnoho navchannia. *Aktualni problemy psykholohii : zb. nauk. pr. nstytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy*, 10(1). P. 74–76.

4. Mova, L.V. (2003). *Psykholohichni osoblyvosti zabezpechennia osobystisnoi samorealizatsii maibutnikh psykholohiv u protsesi fakhovoi pidhotovky*. (PhD's thesis). Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova, Kyiv.

5. Ponomarenko, O.V. (2019). Poniattia «pedahohichna tekhnolohiia» v konteksti formuvannia hotovnosti maibutnikh mahistriv psykholohii do profesiinoi diialnosti v umovakh neformalnoi osvity. *Menedzhment rozvytku suchasnoho zakladu osvity v umovakh informatsiinoho osvitnoho prostoru: vseukrainska naukovo-praktychna internet-konferentsiia*, 35-42.

6. Borshch, Zh. (2012). Andrahohichnyi pidkhid do pidhotovky maibutnoho vchytelia. *Pedahohichni nauky*, 55, 58–63.

7. Vainola, R.Kh. (2011). Realizatsiia osobystisno oriientovanoho pidkhodu v protsesi profesiino-oriientovanoi praktyky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv. *Visnyk Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriiia: Pedahohichni nauky*, 15, 28–32.

8. Vitvytska, S.S. (2015). Aksiolohichnyi pidkhid do vykhovannia osobystosti maibutnoho vchytelia. *Kreatyvna pedahohika*, 10, 63–67.